

واکاوی جرم‌شناسانه ازدواج سفید با رویکرد جامعه‌شناختی

مجید آقایی^۱

چکیده

ازدواج سفید از جرایم بدون بزه دیده مستقیم و دربردارنده جرایم رابطه نامشروع، زنا و سقط جنین‌های غیرقانونی است. پژوهش حاضر با هدف شناخت عوامل گرایش به ازدواج سفید و تبیین جرم‌شناختی آن با توجه به ابعاد جامعه‌شناختی و با روش مبتنی بر رویکرد ترکیبی کمی-کیفی انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر بود که از میان آنها تعداد ۵۴ نفر به روش در دسترس برای ورود به بخش کمی پژوهش و تعداد ۱۴ نفر به روش هدف‌دار و براساس رسیدن به اشباع نظری در مصاحبه، برای ورود به بخش کیفی پژوهش انتخاب شدند. اطلاعات پژوهش با استفاده از پرسش‌نامه محقق‌ساخته با ۵۵ گویه جمع‌آوری و داده‌ها با استفاده از آزمون t و ضریب همبستگی پیرسون تحلیل شد. نتایج پژوهش نشان دهنده رابطه معنی‌دار و مستقیم ازدواج سفید با عقاید فمینیستی، عدم اعتقاد به هنجارها و اصول مذهبی، شرایط بد اقتصادی و بیکاری، مخالفت با ازدواج سنتی، لذت‌طلبی، دوستی با افراد سابقه‌دار در ازدواج سفید، از هم‌گسستگی خانواده، فقدان کیفرگذاری مستقل برای ازدواج سفید، عدم نظارت همگانی، کسب حمایت برای زنان و عدم تعهد و مسئولیت در ازدواج سفید است.

واژگان کلیدی: ازدواج سفید، جرم‌شناسی، تجددگرایی، فمینیسم، خانواده.

A Criminological Analysis of White Marriage with a Sociological Approach

Majid Aghaei¹

White marriage is a crime which does not have any direct victims and encompasses the crimes of prohibited relations, adultery, and illegal abortions. This research aimed to identify the factors of tendency to white marriage and explain it sociologically regarding its sociological aspects using a qualitative-quantitative approach. The population included all students of Islamic Azad University in the city of Eslamshahr and 54 of them were selected by the convenience sampling for the quantitative part of this research and 14 of them were purposefully selected, based on the theoretical saturation of the interview, for the qualitative part. The data were collected by a researcher-made questionnaire with 55 statements and they were analyzed by the t-test and Pearson correlation coefficient. According to the results, white marriage has a significant and positive relationship with feminist beliefs, the lack of belief in religious norms and principles, bad economic situations and unemployment, opposition to traditional marriage, pleasure-seeking, friendship with people having an experience in white marriage, family breakup, the lack of independent punishment for white marriage, the lack of public oversight, gaining support for women and the lack of commitment and responsibility in white marriage.

Keywords: white marriage, criminology, modernism, feminism, family.

۱. مقدمه

در جامعه و خانواده ایرانی در چند دهه اخیر تغییرات بنیادی ناشی از تزاخم بین تجددگرایی^۱ و سنت پدید آمده است. سنت و فرهنگ جامعه ایرانی در برخی زمینه‌ها از سایر فرهنگ‌ها تأثیر می‌گیرد. (خلج‌آبادی، کاظمی‌پور و رحیمی، ۱۳۹۲) ورود مدرنیته به ایران علاوه بر تأثیرات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بر جامعه، ساختار و روابط درون خانواده را نیز تغییر داده است. این تأثیرات بر خانواده‌های ایرانی در دو بعد کارکردی و ساختاری قابل توجه است. در بعد ساختاری، تبدیل خانواده گسترده به هسته‌ای و تشکیل الگوهای جدید خانواده مانند خانواده‌های تک‌فرزند و تک‌نفره از جمله تغییرات به‌وجود آمده است. این پدیده نخستین بار در آمریکا در پی جنبش آزادی تن با هدف ایجاد تغییراتی در نظام اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه آمریکا صورت گرفت و مقصود آن برقراری شرایط عادلانه و مساوی برای زنان بود، اما آنچه اتفاق افتاد پدیده‌ای بود که بعدها انقلاب جنسی^۲ نام گرفت و نتیجه آن رفتارهای ناهنجار و بی‌بندوباری‌هایی بود که به غلط آزادی زنان نام گرفت (سلتزر^۳، ۲۰۰۰).

امروزه در کشورهای غربی ازدواج در حال ضعیف شدن و هم‌خانگی در حال تقویت شدن است. رشد روزافزون گرایش به هم‌خانگی رقیبی جدی برای ازدواج رسمی و مشروع است (ساردان و روبرتسون، ۲۰۰۴) و گسترش هم‌خانگی در کشورهای غربی مهمترین تغییر در الگوهای خانواده در ۵۰ سال اخیر بوده است. در غرب به‌طور معمول دو نوع هم‌خانگی وجود دارد: هم‌خانگی بدون ازدواج و هم‌خانگی پیش از ازدواج. هم‌خانگی پیش از ازدواج مرحله‌ای مقدماتی برای ازدواج است که باعث تأخیر ازدواج‌ها می‌شود. هم‌خانگی بدون ازدواج با انکار ازدواج رسمی و مشروع، ازدواج را به حاشیه کشانده و جایگزین آن شده است (پرل، سینگل، کینفیلد، لپ و کیزر، ۲۰۰۱). هم‌خانگی پیش از ازدواج کوتاه‌تر از هم‌خانگی بدون ازدواج است. از این رو، هم‌خانگی پیش از ازدواج کمتر به فرزندآوری منتهی می‌شود (برون و بوث، ۱۹۹۶). روابط جنسی خارج از ازدواج مشروع و قانونی، امروزه در ایران نیز در حال افزایش است. این پدیده

1. Modernism
2. Sexual revolution
3. Seltzer, J. A.
4. Sardon, J. P., & Robertson, G. D.
5. Perelli, B. W., Single, M., Kreyenfeld, T., Lapp, R., & Keizer, C.
6. Brown, S. L., & Booth, A.

با فرهنگ و حوزه زندگی خصوصی افراد بیش از حوزه عمومی و همگانی آمیخته است، ولی نمود آن در حوزه عمومی غیر قابل انکار است (آزادارمکی، شریفی ساعی، ایثاری و طالبی، ۱۳۹۰). ازدواج سفید^۱ که به معنای هم‌باشی نیز شناخته می‌شود، پیوندی است که به مدت زمان نامعلوم بین زن و مرد بسته می‌شود و فاقد مشروعیت قانونی، حقوقی و اجتماعی است (احمدی، ۱۳۸۶). ازدواج سفید نوعی حرمت‌زدایی از جامعه و عادی کردن نوعی رابطه نامتناسب با فرهنگ دینی ایرانی است که مشروعیت اجتماعی و حقوقی ندارد و برای دور کردن افراد جامعه از سبک زندگی اسلامی - ایرانی تلاش می‌کند (صدقتیان، شمس‌پور، طولابی و رضایی‌فر، ۱۳۹۵). تقید جامعه ایرانی به مکتب آسمانی اسلام و تقدس نهاد خانواده در مبانی شرعی و فرهنگی با تبلیغات و بی‌بندوباری حاکم بر ازدواج سفید، چالش و تعارض فکری و اجتماعی عمیقی را به‌ویژه بین جوانان ایجاد می‌کند که عدم توجه به آثار این پدیده شوم نتایج جبران‌ناپذیری به وجود می‌آورد. لغزش جوانان در آلوده شدن به جرایم حدی و تعزیرات شرعی از سویی و فروریختن مهمترین نهاد اجتماعی یعنی، خانواده و ایجاد فضای ناامن روانی در جامعه با تمسک به ازدواج سفید، بیش از هر عاملی ضرورت پژوهش در این حوزه را تبیین می‌کند. در کنار تضاد با ارزش‌های دینی و فرهنگی، ازدواج سفید ماهیت غیرقانونی دارد و متضمن عناوین مجرمانه مانند روابط نامشروع، زنا^۲، سقط جنین‌های غیرقانونی^۳ و عدم ثبت واقعه ازدواج است. امام علی (ع) در باره آثار زنا می‌فرماید:

فی الزناست خصال: ثلاث فی الدنيا وثلاث فی الآخرة. فأما اللاتی فی الدنيا
فیذهب بنور الوجه و یقطع الرزق و یسرع الفناء و أما اللواتی فی الآخرة فغضب
الرب و سوء الحساب و الدخول فی النار أو الخلود فی النار.

در زنا شش اثر سوء است؛ سه اثر آن در دنیا و سه اثر در آخرت است، اما آنها که در دنیاست یکی این است که صفا و نورانیت را از انسان می‌گیرد، روزی را قطع می‌کند و انسان هارا به سرعت هلاک می‌کند، اما آن سه که در آخرت است، غضب پروردگار، سختی حساب و دخول یا خلود در آتش دوزخ است. (شیخ صدوق، ۱۳۷۷)

خداوند در آیه ۳۱ سوره اسراء می‌فرماید: «لا تقتلوا اولادکم خشیه املاق نحن نرزقهم و ایاکم ان

1. White marriage
2. Rape
3. Abortion

قتلهم کان خطاً کبیراً؛ و فرزندان خود را به خاطر ترس از فقر نکشید ما شما و آنها را روزی می دهیم. به یقین کشتن آنها گناهی بزرگ است». همچنین در آیه ۱۵۱ سوره انعام می فرماید: «ولا تقتلوا اولادکم من اطلاق نحن نرزقکم و ایاهم؛ فرزندان را از فقر نکشید ما شما و آنها را روزی می دهیم».

شناخت پیامدهای قانونی گرایش به این امر مذموم و نکوهیده ضروری است. چون این رابطه در قانون به رسمیت شناخته نشده است فرزند ناشی از آن فاقد برخی حقوق قانونی مانند ارث بری است. اگرچه سایر حقوق این کودکان مانند دیگر کودکان است^۱، به طور معمول کسی حضانت آنها را برعهده نمی گیرد. در این موارد سپردن حضانت به مادر محتمل تر است و زن چه از نظر روانی و چه از نظر حقوقی شکست می خورد و بلا تکلیف باقی می ماند. ازدواج سفید از جرایم مانع (ر.ک.، نجفی آبرندآبادی و هاشم بیگی، ۱۳۸۷) و بدون بزه دیده مستقیم است (بنایی، ۱۳۹۰). تا ابتدای دهه نود، گزارش مستمر و بر جسته ای از وجود روابط هم خانگی در هیچ یک از منابع رسمی دولتی و غیردولتی نیست، اگرچه برخی شواهد و گزارش های غیررسمی به وجود این روابط در کلان شهرهایی مانند تهران اشاره دارند.

اسلام رابطه صمیمانه و دوستانه بین دو جنس را فقط از طریق رابطه زوجیت و همسری مجاز می داند. آیات و روایات به وضوح بر بطلان ازدواج سفید و نکاح معاطاتی تأکید دارند و نکاح معاطاتی از نظر بیشتر فقهای شیعه مردود و غیرمجاز است؛ فقهای شیعه با استناد به الزام بر بیان الفاظ در مقام اعلام قصد و اراده صریح طرفین، قائل به عدم جواز نکاح معاطاتی هستند. (ر.ک.، بحرانی، ۱۴۰۵؛ موسوی خمینی، ۱۴۲۱) عنوان رضایت قلبی در ازدواج کافی نیست و ازدواج دائم نیاز به صیغه ازدواج به زبان عربی دارد، هر چند خواندن آن به زبان مادری نیز مجاز است (مکارم شیرازی، ۱۳۸۸). ازدواج سفید اگر با دختر باکره باشد، چون اذن پدر در ازدواج دختر باکره شرط است، صحیح نیست و فرزند حاصل از آن ولد زنا و ولد به شبهه بسته به مورد آن دارد (ر.ک.، موسوی خمینی، ۱۳۹۱). برخی دیگر مفهوم نکاح را اعم از لفظ و غیر لفظ می دانند و نکاح در نفس وطی را مجاز می دانند؛ یعنی در اینکه زنا حرام است، شکی نیست، ولی با همان زنا،

۱. رأی وحدت رویه شماره ۶۱۷ مورخ ۳/۴/۱۳۷۶ هیئت عمومی دیوان عالی کشور: «براساس رأی وحدت رویه موصوف که از دیوان عالی کشور در مقام حل تعارض بین آرای صادر شده از شعب مختلف صادر شده است زانی، پدر عرفی طفل حاصل از رابطه نامشروع است و موظف به دریافت شناسنامه برای طفل است.» تنها موضوعی که در تکالیف و حقوق طفل متولد شده از زنا براساس قانون و شرع به رسمیت شناخته نشده است، ارث بردن طفل متولد شده از زنا از والدین و بالعکس است.

نکاح محقق است (نوری همدانی، ۱۳۹۲). آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات خود در مورخ ۱۳۹۷/۱۲/۰۷ فرموده است:

به ویژه من تکیه می‌کنم در این برهه از زمان روی مسئله خانواده تکیه کنید. دشمن نه دشمن ایران یا دشمن انقلاب بلکه دشمن بشریت، تصمیم گرفته که نظام خانواده را در بین بشر از بین ببرد. خانواده سنت الهی است. دشمن بشریت یعنی، جریان سرمایه‌داری بین‌المللی و صهیونیسم از حدود صد سال پیش تصمیم گرفتند که خانواده را در بین بشر از بین ببرند و یک جاهایی موفق شدند. در آن جاهایی که از خدا دور بودند، موفق شدند. در یک جاهایی هم از جمله در ایران اسلامی ما موفق نشدند، اما دارند تلاش می‌کنند. این ازدواج‌های سخت، این ازدواج‌های دیر، این فرزندآوری کم، این به تعبیر غلط زشتشان ازدواج‌های سفید که سیاه‌ترین نوع زندگی مزدوج است، همه اینها به خاطر این است که خانواده از بین برود. رواج شهوات، از بین رفتن حیا و عفت، امروز جزو برنامه‌های دشمن است. شما مبارزه با اینها را جزو برنامه‌های خودتان قرار بدهید. طهارت و پاکیزگی دامان جوان‌های این کشور را مورد همت خودتان قرار بدهید، بر آن همت بگمارید و این یکی از بهترین کارها و یکی از مؤثرترین شیوه‌ها برای حفظ انقلاب و برای رشد انقلاب و برای حفظ نظام اسلامی است. (برگرفته از سایت هدانا. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۱۲/۰۷)

بزرگ‌ترین مانع اجرایی فقهی در راه کشف و مقابله با این پدیده شوم، قاعده منع تجسس و بزه‌پوشی در امور منافی عفت در اسلام است. منع از تحقیق در جرایم منافی عفت موضوع ماده ۱۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری، قاعده منع از اقرار در حدود، سختگیری در اثبات مانند آنچه در شهادت شهود در حدود مثل زنا مطرح است، موانع و مشکلاتی است که دست‌وپای دستگاه عدالت را برای مقابله با این پدیده می‌بندد. روابط جنسی در قالب هم‌باشی، پیامدهای اجتماعی و فرهنگی گوناگونی را برای جامعه دارد؛ پیامدهایی که باتغییرات ساختار اجتماعی و پیدایش ارزش جدید فرهنگی در سالهای اخیر تشدید شده است. وقوع تغییرات اجتماعی، حضور و نفوذ ماهواره و اینترنت، امکانات اجتماعی و تحولات دیگر، سبب شده است که منابع جامعه‌پذیری زیاد شوند و الگوهای هنجاری و ارزش‌های سنتی کمتر از گذشته در جامعه تأثیرگذار باشند. شرایط ناامن اقتصادی نیز

باعث بالا رفتن سن ازدواج و گرایش به الگوهای روابط خارج از ازدواج مشروع شده است. (زاد ارمکی، ۱۳۹۰) امام صادق علیه السلام می فرمود: «هرکس از ترس فقر ازدواج نکند نسبت به لطف خداوند بدگمان شده است؛ زیرا خداوند می فرماید: "اگر آنان فقیر باشند خداوند از فضل و کرم خود بی نیازشان می کند"» (شیخ صدوق، ۱۳۸۵).

کم شدن حس مسئولیت، تحمیل هزینه اضافی بر جامعه برای پرورش فرزندان حاصل از ازدواج سفید، کم شدن اعتماد زوجین به یکدیگر، افزایش احتمال طلاق، کم شدن شادی و نشاط زوجین به ویژه در زنان، کاهش فرزندآوری و کاهش شانس مادرشدن دختران از عمده آسیب های این پدیده شوم است. (عسگری ارجنکی، ۱۳۹۵) انگیزش جنسی جنبه زیستی و کنترل و ارضای آن جنبه اجتماعی دارد. عصر جدید فاصله بین بلوغ اجتماعی و اقتصادی و بلوغ جنسی را افزایش داده است که نتیجه آن بالا رفتن سن ازدواج در جوامع مدرن است. ازدواج تنها شیوه اجتماعی و مشروع ارضای نیاز جنسی در ایران است که اکنون فاصله بین بلوغ جنسی و ازدواج در ایران به بیش از ۱۰ سال رسیده است (گرمارودی، ۱۳۸۸). خداوند در آیه ۳۳ سوره نور می فرماید: «وَلَيْسَتَغْفِبَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ؛ و کسانی که امکانی برای ازدواج نمی یابند، باید پاک دامنی پیشه کنند تا خداوند از فضل خود آنان را بی نیاز کند». مسئله ازدواج سفید می تواند یکی از اساسی ترین مطالعات در حوزه جرم شناختی با هدف پیش بینی و شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش افراد به سمت زندگی به صورت هم خانگی و ارائه راههای پیشگیری در این زمینه باشد. از منظر حقوقی، شرعی و فرهنگی جامعه ایرانی، ازدواج سفید منطبق با هیچ یک از نهادهای ازدواج رسمی در ایران نیست و از منظر کیفری به دلیل اصل حداقلی بودن حقوق جزا و ورود به حریم خصوصی، جرم انگاری این رفتار مخالفینی دارد. جدای از وجود جرایم زنا (که براساس ماده ۲۲۱ قانون مجازات اسلامی عبارت است از: «جماع مرد و زنی که علقه زوجیت بین آنها نیست و از موارد وطی به شبهه هم نیست») و صرف نظر از رابطه نامشروع و عدم ثبت واقعه ازدواج، به نظر می رسد کنترل کیفری و جرم انگاری این پدیده مغفول مانده است و همین مغفول ماندن سبب تجری برخی در این پدیده شوم شده است. ماده ۶۳۷ قانون مجازات اسلامی در مورد رابطه نامشروع می گوید:

هرگاه زن و مردی که بین آنها علقه زوجیت نیست مرتکب روابط نامشروع یا

عمل منافی عفت غیر از زنا مانند تقبیل یا مضاجعه شوند، به شلاق تانود و نه ضربه محکوم می‌شوند و اگر عمل با عنف و اکراه باشد، فقط اکراه‌کننده تعزیر می‌شود.

ماده ۶۴۵ قانون مجازات اسلامی درباره عدم ثبت واقعه ازدواج می‌گوید:

برای حفظ کیان خانواده، ثبت واقعه ازدواج دائم، طلاق و رجوع طبق مقررات الزامی است. چنانچه مردی بدون ثبت در دفاتر رسمی مبادرت به ازدواج دائم، طلاق و رجوع کند، به مجازات حبس تعزیری تا یک سال محکوم می‌شود.

قرار گرفتن این پدیده در قالب جرایم بدون بزه دیده و عدم امکان شناسایی مرتکبان، روند کشف، تعقیب، رسیدگی و مجازات را مشکل می‌کند. از مهمترین سؤالات پژوهش حاضر این است که ازدواج سفید با تمسک به کدام نظریه، مطرح و تبیین شده است و خلاء موجود در مقررات قانونی برای کاهش گرایش به ازدواج سفید چیست؟ هدف از پژوهش حاضر تبیین جرم‌شناختی عوامل گرایش به ازدواج سفید بین دانشجویان با رویکرد جامعه‌شناسانه و ارائه راهکارهای پیشگیری و کاهش این پدیده در ابعاد بازدارندگی کیفری و غیر کیفری است. غلبه نظریه انتخاب عقلانی با تمسک به دیدگاه مرتون در نظریه اهداف و وسایل مشروع در گرایش به ازدواج سفید و وجود خلاءهای کیفری در ابعاد ماهوی و شکلی، مهمترین فرضیه‌های پژوهش حاضر است.

۲. چارچوب نظری ازدواج سفید

علاوه بر شناسایی مفهوم ازدواج سفید، تبیین مبانی نظری هدایت‌شده و برگزیده در پژوهش با عناوین اهداف و وسایل مشروع، نظریه انتخاب عقلانی و یادگیری و خنثی‌سازی در چارچوب نظری بررسی شد. با تمسک به روش کمی و کیفی عناصر نظریه‌ها از طریق مصاحبه و آزمون ارزیابی شد و در نهایت، جدای از وجود ارتباط بین تمام نظریات و ازدواج سفید در جامعه آماری، غلبه نظریه انتخاب عقلانی و اهداف و وسایل مشروع، سبب شد تا محقق به نظریه‌ای ترکیبی در عوامل گرایش به ازدواج سفید برسد و تلفیق نظریه انتخاب عقلانی و اهداف و وسایل مشروع را مبنای فرضیات و پیشنهادات خود قرار دهد و در ساختن ابزار تحقیق با غلبه همین نظریه اقدام کند. یافته‌های کیفی نیز بیانگر غلبه همین نظریه ترکیبی است.

۲-۱. مفهوم ازدواج سفید

ازدواج رابطه‌ای حقوقی و عاطفی است که با عقد بین زن و مرد حاصل می‌شود و به آنها حق می‌دهد بایکدیگر زندگی کنند و مظهر بارز این رابطه، حق تمتع جنسی است. (محقق داماد، ۱۳۸۵)

ازدواج سفید برگرفته از معادل فرانسوی آن به معنای ازدواجی ناتمام یا غیرکامل است (بلیس^۱، ۱۹۸۳). نام ازدواج سفید به احتمال زیاد ریشه در سفیدبودن ملحفه شب اول ازدواج دارد (آیتو^۲، ۱۹۹۸). مقدمه‌ای برای ازدواج، بدیلی برای ازدواج و بدیلی برای مجردبودن، عناوینی است که برای هم باشی و ازدواج سفید به کار می‌رود. هم‌خانگی قابل انطباق با نکاح معاطاتی نیست و قصد ازدواج و تمتع جنسی در نکاح معاطاتی شرط است. نکاح معاطاتی نکاحی است که برای تشکیل خانواده و حق تمتع و رابطه جنسی بین زن و مرد برقرار می‌شود، اما فاقد ایجاب و قبول لفظی است و ممکن است طرفین بر سایر حقوق مانند مهریه، نفقه و... توافق کنند (بنایی، ۱۳۹۰). دوناگرش عمده در مفهوم ازدواج سفید عبارت است از: مرحله‌آشنایی در ازدواج سفید برای شناخت کامل و انتخابی آگاهانه برای ازدواج که یادآور نامزدی‌های قدیم در ایران است. دومین نگرش، وسیله‌ای است برای ارضای نیازهای جنسی و عاطفی بدون تمایل به ازدواج که بسیاری از تعهدات و شرایط ازدواج را دارد، اما از قوانین و محدودیت‌های آن گریزان است (گیدنزوکارن، ۱۳۸۶). آنچه در نگرش دوم مطرح شد، موضوع مورد بررسی در پژوهش حاضر است. آشنایی، عاشق شدن، به هم پیوستن، بروز تعارض و تنش، خاتمه زیست مشترک و احساس شرمساری، مراحل پنج‌گانه ازدواج سفید است (رضایی، ۱۳۹۵).

۲-۲. نظریه‌های نظری در گرایش به ازدواج سفید

۲-۲-۱. نظریه اهداف و وسایل مشروع

وقتی بین وسیله و اهداف، توازن برقرار نشود، ناهنجاری حاصل می‌شود. تبلیغ فرصت‌های برابر برای تمامی انسان‌ها در جامعه و عدم دسترسی گروه‌های اقلیت محروم و طبقه پایین به این فرصت‌ها سبب می‌شود که این گروه انگیزه زیادی داشته باشند، درحالی که از فرصت‌های لازم برای تحقق این انگیزه‌ها محروم هستند. این بی‌هنجاری بر این گروه‌ها فشار

می آورد تا از هر وسیله‌ای برای کسب در آمد و موفقیت و رفع نیازها استفاده کنند، هر چند آن راه نامشروع و یا غیر قانونی باشد. (کوئن، ۱۳۸۴) احساس بی‌عدالتی، فرد را به روش‌های نامشروع برای دستیابی به اهداف سوق می‌دهد و خودش ابزارسازی می‌کند. از نظر مرتون، ابزارسازی و روش‌سازی فرد محروم به پنج شکل صورت می‌گیرد که عبارتند از:

- هم‌نوایی؛

- پذیرش اهداف و طرد ابزارها که آن را نوگرایی یا نوآوری می‌نامند و شایع‌ترین پاسخ کجروانه است. جرایم یقه سفید در این دسته قرار می‌گیرند که در رسیدن به اهداف دست به خلاقیت و نوآوری می‌زنند؛

- عادت‌گرایی یا آیین منشی که فرد، اهداف را قبول ندارد بلکه ابزارهای رسیدن به اهداف را قبول دارد و دست به وسایل غیر قانونی نمی‌زند؛

- رسیدن به حالت انفعالی که فرد نه اهداف و نه وسایل را قبول دارد و منزوی می‌شود، مانند ولگردها و معتادها؛

- عدم موازنه در اهداف و وسایل که فرد را تحت فشار قرار می‌دهد و او را به سمت انحراف و توسل به وسایل نامشروع می‌کشد و دست‌یابی به موفقیت براساس طبقه اجتماعی و اقتصادی فراهم می‌شود. (معظمی، ۱۳۸۸)

دانشجویان یا گروه سنی جوان، وقتی با توجه به مشکلات فراوان اقتصادی، ازدواج مشروع و رسمی و قانونی را با موانع و محدودیت‌های بسیار همراه می‌بینند، در برخی موارد با تمسک به ازدواج سفید به خواسته‌های عاطفی و جنسی خود پاسخ می‌دهند که این اقدام در پرتو نظریه انتخاب عقلانی صورت می‌گیرد. محدودیت و ممنوعیت کمتر ازدواج سفید و شرایط پیچیده مالی، اقتصادی و اجتماعی ازدواج شرعی و قانونی، سبب می‌شود تا شخص به دنبال فواید آنی و دنیوی و مضرات احتمالی کمتر در این دنیا باشد که عدم محاسبه درست و صحیح در سود و زیان دنیوی و اخروی، منتج به این گزینش می‌شود. غلبه شرایط مانع ازدواج رسمی مانند کمبود درآمد، شرایط نامساعد اقتصادی و هزینه‌های سنگین ازدواج رسمی، باعث می‌شود تا شخص به دلیل فقدان فرصت مشروع، به راه‌ها و ابزار نامشروع مانند ازدواج سفید تمسک جوید. ژرمی بنتام، پرهیزگاری و دوری از محرمات و جرایم را با انتخاب عقلانی توجیه

می‌کند که سود بیشتر یا کمتر در ممنوعات با هم در تعارض است و عقل را به چالش انتخاب می‌کشد که کدام را انتخاب کند و سود دنیوی، اخلاقی یا اخروی را برگزیند، پس سعادت در حساب و کتاب اخلاقی است. (آقایی، ۱۳۹۶) برخی افراد سود را در منافع آنی و زودگذر دنیا می‌بینند و برخی مانند آنچه بننام به آن اعتقاد دارد، حسابگران قوی هستند و سعادت و منفعت را در منافع اخلاقی و اخروی می‌دانند.

۲-۲-۲. نظریه‌های یادگیری

ساترلند^۱ معتقد است که برای اینکه شخص، جنایت کار شود باید نخست بیاموزد که چگونه جنایت کند. (کون، ۱۳۸۴) وقتی ارتباط‌های انحرافی فرد از ارتباطات غیرانحرافی وی پیشی بگیرد کج رفتاری و انحراف او قطعی است. نظریه معاشرت افتراقی^۲ ساترلند، بر یادگیری اجتماعی از طریق همنشینی با الگوهای رفتار انحرافی تأکید دارد (احمدی، ۱۳۸۴). فراوانی مدت و شدت ارتباط‌ها و تماس‌ها در تعیین تأثیر پیوندها بر شخص و تأثیر در رفتار فرد می‌تواند به او کمک کند (ستوده، ۱۳۸۲). گابریل تارد، همه چیز را در اجتماع منحصر به تقلید می‌داند: «اجتماع از گروهی از مردم تشکیل شده است که به تقلید از یکدیگر مشغولند. تقلید از نسل‌های گذشته و تقلید^۳ از زمان حال که می‌بینند، می‌پذیرد و تقلید می‌کند». تارد می‌گوید: «مردم آن قدر توانایی ندارند که بتوانند هر چه مایلند را اختراع کنند. بنابراین، نمی‌توان قبول کرد که هر کسی بتواند اعمال استثنایی مثل جنایات را به وجود بیاورد» (آگبرن و نیکموف، ۱۳۷۶).

ایکرز^۴ معتقد است که قواعدی مانند تنبیه، تقویت و تشویق بر رفتارهای ارادی و اختیاری انسان مانند بزهکاری اثر می‌گذارد؛ تنبیه باعث کاهش جرم و تقویت باعث افزایش جرم می‌شود. توانایی در قانون‌گریزی و رسیدن به اهداف، حس و انگیزه تبهکاری را بیشتر می‌کند. در مرحله بعد، تقلید سایر افراد آغاز می‌شود؛ تقلید زمانی رخ می‌دهد که افراد می‌بینند الگوی آنها به هدف رسیده است و از چنگ قانون می‌گریزد؛ این اعمال موفق و پاداش یافته را در قاعده انتخاب عقلانی برمی‌گزینند و با ادغام تقلید با معیار انتخاب عقلانی تقلید مجرمانه را در دستور کار خود قرار می‌دهند (ال وینفری، ۱۳۸۸). اصطلاح جرم‌آموزی در نظرات

1. Sutherland
2. Differential social theory
3. Imitation
4. Icers

یادگیری، واژه کلیدی است. همنشینی و ارتباط نزدیک بین دانشجویان و قرابت زمانی و مکانی، احتمال تقلید انحراف یعنی، ازدواج سفید را بین آنها افزایش می‌دهد. دانشجو با دیدن رفتار دیگر دانشجویان از سویی و امکان یافتن کسی که در محیط دانشگاه به ازدواج سفید تمایل دارد از سوی دیگر و گسترش اباحه و فقدان ممنوعیت و تشویق مرتکبین ازدواج سفید، به سمت تقلید از دیگران می‌رود.

۲-۲-۳. نظریه خنثی سازی

ماتزا^۱ و سایکز^۲ در دهه ۱۹۶۰ با طرح نظریه خنثی سازی معتقد بودند که بزهکاران با اینکه قواعد و مقررات حاکم بر جامعه را ارج می‌نهند برای قانون شکنی و ارتکاب جرم فرایندی روانی در ذهن آنها شکل می‌گیرد که ارتکاب جرم را براساس فنون خود موجه می‌کنند و با استفاده از این سازوکارها خود را از قیود اجتماعی رها می‌کنند. در نظریه‌های خردمحور (مانند خنثی سازی) بزهکار، فردی انتخاب‌گر، حساب‌گر، اجتماعی و فعال است. (نجفی ابرندآبادی و هاشم بیگی، ۱۳۸۷) فنون خنثی سازی، ارزش‌های فرهنگی مسلط که بزهکاران به‌ویژه جوانان در توجیه رفتار بزهکارانه خود استفاده می‌کنند، عبارت است از: انکار مسئولیت، انکار آسیب رساندن به دیگران، انکار قربانی بزه، سرزنش کردن سرزنش‌کنندگان و اظهار وفاداری (ال وینفری، ۱۳۸۸). استفاده از فنون خنثی سازی، بزهکاران را قادر می‌کند بدون اینکه احساس تقصیر کنند خارج از چارچوب اخلاق و قانون عمل کنند. مثل این توجیه که بین ازدواج سفید و رسمی تفاوتی نیست و تمام آنچه در ازدواج سفید وجود دارد در ازدواج رسمی نیز هست و مزیت ازدواج سفید نداشتن بار مالی و تشریفات و محدودیت است. منفعت‌گرایی، اصالت فرد و تفکرات فمینیستی از عمده عوامل گرایش به ازدواج سفید با تمسک به این نظریه است.

۲-۲-۴. نظریه انتخاب عقلانی

گزاره اصلی غلبه منافع به هزینه‌هاست که اندیشه راوادار می‌کنند تا به سمت عمل حرکت کنند. در دیدگاه اصالت سودمندی بن‌تام، طبیعت انسان‌ها زیر حکومت و سلطه سود و زیان است. (آقایی، ۱۳۹۶) قاعده انتخاب عقلانی پای اندیشه اقتصادی جرم‌را به محافل جرم‌شناسی گشود؛

1. Matza
2. Saykz

بکر می گوید: «یک فرد، مرتکب جرم می شود اگر مطلوبیت انتظاری از مطلوبیتی که می تواند با استفاده از وقت و سایر منابعش در سایر فعالیت ها به دست آورد، بیشتر باشد» (آهنگری و ابراهیمی، ۱۳۹۲). آموزش و یادگیری بزهکاری مانند یادگیری های دیگر با همان مکانیزم صورت می گیرد (کی نیا، ۱۳۷۳). در تحلیل نظریات ارائه شده می توان گفت که وجه مشترک تمام نظریات، نظریه انتخاب عقلانی است. پذیرش هر یک از نظریات اعم از نظریه اهداف و وسایل مشروع و نظریه یادگیری و خنثی سازی، بدون پذیرش انتخاب عقلانی ممکن نیست و این نظریات در پرتو نظریه انتخاب عقلانی مفاهیم قابل درکی دارند، ولی غلبه نظریه اهداف و وسایل مشروع در پرتو نظریه انتخاب عقلانی، مبانی اساسی پژوهش حاضر را تبیین می کند.

۲-۳. چارچوب پژوهشی در ازدواج سفید

تقی آزادارمکی، شریفی ساعی، ایثاری و طالبی (۱۳۹۱) در مطالعه ای با نام هم خانگی، پیدایش شکل های جدید خانواده در تهران، به دنبال معنای سوژه های فعال در رابطه هم خانگی و شرایط بسترساز اجتماعی در بروز ظهور این روابط در ایران بوده اند. در این تحقیق با ۲۱ نفر که تجربه رابطه هم خانگی داشته اند، مصاحبه شده است. یافته ها نشان می دهد که هم خانگی محصول تجدد ایرانی و گسترش جهانی شدن و ورود آن به ایران است. تغییر اوضاع اقتصادی و فرهنگی جامعه به تدریج تغییرات اجتماعی را به وجود آورده است که نتیجه این تغییرات، پیدایش الگوی هم خانگی است. شایان اکبری (۱۳۹۵) در مقاله ای با نام زوایا و آثار حقوقی و جرم شناختی ازدواج سفید و بررسی راهکارهای مداخله و مقابله با آن با روش تحلیلی - توصیفی موضوع را تبیین کرده است. آزادارمکی و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه سنخ شناسی الگوهای روابط جنسی پیش از ازدواج در ایران، انواع روابط جنسی پیش از ازدواج در ایران را توصیف کرده اند. یافته های این پژوهش نشان می دهد که الگوهای روابط جنسی پیش از ازدواج در ایران، به شش دسته تقسیم می شود که عبارتند از: روابط آزاد، روابط صیغه ای، روابط دوست دختر و دوست پسر، روابط هم خانگی، روابط ضد عاشقانه و روابط مبتنی بر عشق سیال. این روابط به کمک تحولات ساختار اجتماعی و اقتصادی و تغییرات ارزشی ناشی از آن در سالهای اخیر گسترش زیادی داشته است.

کریمیان، سالاری و ملکاری (۱۳۹۴) علل و انگیزه های گرایش به رابطه هم خانگی در ایران را

بررسی کرده‌اند. بعد از تجزیه و تحلیل داده‌ها با رویکرد تفسیری، شش مقوله اصلی با عناوین آمادگی برای ازدواج و نگرانی از پیامدهای آن، مزایای اقتصادی، نیازهای عاطفی و جنسی، نگرانی از پیامدهای طلاق، کم‌رنگ شدن نقش نظارتی و حمایتی خانواده، آزمون سازگاری و ازدواج آزمایشی دلایل گرایش افراد به روابط هم‌خانگی استخراج شد. در پژوهش موحد، عنایت و عباسی (۱۳۸۵) رابطه عوامل اجتماعی و فرهنگی با نگرش دانشجویان نسبت به معاشرت و دوستی دختران و پسران پیش از ازدواج در دانشگاه شیراز بررسی شده است. یافته‌ها نشان داد که ۲۳/۶ درصد نگرش منفی و ۵۰/۸ درصد نگرش میانه و ۲۵/۶ درصد نگرش مثبت نسبت به دوستی قبل از ازدواج دارند. خانواده‌ها نگرش منفی تری نسبت به دانشجویان داشتند و دختران نسبت به پسران، نگرش منفی تری داشتند. در خارج از ایران، کولا و بویل^۱ (۲۰۱۰) به احتمال جدایی بیشتر در بین ازدواج‌کنندگان که سابقه ازدواج سفید داشتند را در تحقیقی با نام رابطه جنسی پیش از ازدواج و طلاق نشان دادند. وجود تعاملات اجتماعی کمتر در بین ازدواج سفیدی‌ها نسبت به ازدواج‌کنندگان رسمی، نتیجه تحقیق کریستف و شیمل^۲ (۲۰۱۱) بود. یافته‌های ایشان نشان داده که از سال ۱۹۸۱ تا ۲۰۰۱ میزان ازدواج سفید در کاناداسه برابر شده است. در حال حاضر ۱۸٪ از خانوارهای کانادایی، سبک زندگی همزیستی بدون ازدواج دارند که در این شکل از رابطه انسجام اجتماعی کمتری دیده می‌شود. در پژوهش حاضر، ضمن استفاده از روش کیفی، روش کمی و روش ترکیبی با استفاده از گروه گواه، سعی شد عوامل و میزان گرایش به ازدواج سفیدسنجیده شود و بانگاهی به قوانین کیفی، مقررات و احکام فقهی و مبانی نظری جرم‌شناختی افراد در ساخت ابزار یعنی، پرسش‌نامه محقق ساخته برای نتایج دقیق‌تر و کاربردی‌تر آماده شود. پژوهش حاضر از نظر تدقیق در حیطه جرم‌شناختی و حقوقی با شیوه تلفیقی کمی و کیفی و رهیافتی استقرایی، نوآوری دارد تا با بهره‌گیری از شناسایی عوامل ازدواج سفید با تمسک و غلبه ابعاد جامعه‌شناسانه، راههای کنترل و کاهش این پدیده شوم را به مقنن کیفی پیشنهاد دهد تا ضمن پیش‌گیری کیفی و غیرکیفری، هدف‌نهایی مطالعات جرم‌شناسی یعنی، بازگشت مجرم و منحرف به آغوش جامعه محقق شود.

1. Kula, H. , & Boyle, P.

2. Christoph, M., & Schimmele, Z. W.

۳. شیوه اجرای پژوهش

۳-۱. روش پژوهش

بنیان روش شناسی مبتنی بر رویکرد ترکیبی کمی-کیفی در پژوهش‌های علی-مقایسه‌ای است. پژوهش حاضر از تحقیقات کاربردی است که با روش توصیفی-پیمایشی و مطالعه موردی انجام شد. داده‌های بخش کیفی پژوهش با ابزار مصاحبه عمیق جمع‌آوری شد و برای دستیابی به مضامین و گزاره‌های اصلی موجود درباره شناخت عوامل گرایش به ازدواج سفید با رویکرد تلخیصی، تحلیل و تفسیر شد. متغیر وابسته پژوهش حاضر ازدواج سفید و متغیرهای مستقل، عوامل اقتصادی و محیطی بود. اطلاعات بخش کمی پژوهش نیز با استفاده از نرم‌افزار spss 11.5 و با آزمون t و ضریب همبستگی پیرسون تحلیل شد.

۳-۲. جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان از ترم پنجم به بالای دوره کارشناسی تا سال آخر دوره دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلام شهر بود. افراد نمونه مرحله کیفی شامل ۱۴ نفر از این دانشجویان بود که براساس اصل اشباع نظری به صورت هدف‌دار انتخاب شدند.

افراد نمونه در بخش کمی شامل ۵۴ نفر از افراد جامعه آماری بود که به شیوه نمونه‌گیری در دسترس (افرادی که مرتکب ازدواج سفید شده بودند) انتخاب شدند. به دلیل عدم تمایل مرتکبین ازدواج سفید به فاش شدن اطلاعاتشان، و عدم امکان شناسایی مرتکبین هم‌باشی و ازدواج سفید و گروه مقایسه یعنی، افرادی که مرتکب ازدواج سفید نشده‌اند، پرسش‌نامه بین ۷۵۰ نفر دانشجوی توزیع شد. پس از بازبینی پاسخ‌ها، تعداد ۳۵ پاسخ‌نامه به دلیل نقص و غیر قابل استخراج بودن اطلاعات از آنها، از پژوهش خارج شد و از بقیه پرسش‌نامه‌ها فقط تعداد ۲۷ نفر به داشتن هم‌باشی و ازدواج سفید در پرسش‌نامه اذعان کرده بودند. پس از شناسایی جامعه هدف، تعداد ۲۷ نفر (همگن با گروه آزمایش از نظر سن، تحصیلات، جنسیت و رشته تحصیلی) نیز از بین دانشجویانی که به داشتن رابطه ازدواج سفید پاسخ منفی داده بودند، به صورت تصادفی برای گمارش در گروه گواه انتخاب شدند.

۳-۳. ابزار پژوهش

۳-۳-۱. پرسش نامه محقق ساخته

این پرسش نامه شامل ۵۵ گویه شامل سؤالاتی درباره مشخصات جامعه آماری، عوامل اقتصادی و محیطی ازدواج سفید بود که در تهیه این پرسش نامه از اساتید روان شناسی و جامعه شناسی کمک گرفته شد. روایی پرسش نامه به صورت صوری تأیید شد و پایایی آن با روش ضریب آلفای کرونباخ برابر ۸۷٪ به دست آمد. در تدوین مبانی نظری و کلیات سؤالات تحقیق، از اساتید حقوق کیفری و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر کمک گرفته شد.

۴. یافته های پژوهش

جدول ۱

فراوانی و درصد دو گروه آزمایش و گواه به تفکیک جنسیت در معیار سن

گروه گواه		گروه آزمایش				فراوانی (سن)	
مرد		زن		مرد		زن	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۱۴/۸۱	۴	۷/۴۹	۲	۱۴/۸۱	۴	۱۱/۱۱	۳
۲۲/۰۱	۶	۱۸/۵۹	۵	۱۸/۵۹	۵	۱۸/۵۹	۵
۱۱/۱۱	۳	۷/۴۹	۲	۱۴/۸۱	۴	۷/۴۹	۲
۷/۴۹	۲	۷/۴۹	۲	۷/۴۹	۲	۳/۷۰	۱
۳/۷۰	۱	۰	۰	۴/۷۰	۱	۰	۰
۵۹/۱۱	۱۶	۴۰/۸۹	۱۱	۵۹/۱۱	۱۶	۴۰/۸۹	۱۱
جمع							

جدول ۲

فراوانی و درصد دو گروه ازدواج سفید در معیار تحصیلات

گروه گواه				گروه آزمایش								
مرد		زن		مرد				زن				
دکتری	ارشد	کارشناسی	دکتری	ارشد	کارشناسی	دکتری	ارشد	کارشناسی	دکتری	ارشد	کارشناسی	
۱	۱۲	۳	۰	۷	۴	۲	۹	۵	۰	۸	۳	
۳/۷۰	۴۴/۴۴	۱۱/۱۱	۰	۲۵/۹۲	۱۴/۸۱	۷/۴۹	۳۳/۵۵	۱۸/۵۹	۰	۲۹/۶۲	۱۱/۱۱	
۵۹/۲۷				۴۰/۷۳				۵۹/۶۳				۴۰/۳۷
کل												

با توجه به جدول ۲ بیشترین تعداد جامعه آماری در هر دو گروه متعلق به دانشجویان

کارشناسی ارشد با ۳۶ نفر و کمترین تعداد دانشجویان دکتری بود. میانگین بیشترین تعداد جامعه آماری ۳۳/۳۸٪ بود.

جدول ۳

اشتغال و میزان درآمد در دو گروه ازدواج سفید و مقایسه به تفکیک جنسیت

گروه گواه		گروه آزمایش		اشتغال - میزان درآمد
مرد	زن	مرد	زن	
۲۲/۵٪	۵۹/۱٪	۲۳/۴٪	۲۹/۶٪	خانه‌دار - بیکار
۴۸/۹٪	۲۹/۲٪	۳۳/۶٪	۴۴/۴٪	تا ۳ میلیون
۲۰/۱٪	۱۳/۷٪	۱۸/۲٪	۹/۶٪	۳ تا ۵ میلیون
۶/۵٪	۰	۱۰/۸٪	۶/۴٪	۵ تا ۸ میلیون
۲٪	۰	۴٪	۰	بیش از ۸ میلیون
۱۰۰٪	۱۰۰٪	۱۰۰٪	۱۰۰٪	جمع کل

با توجه به جدول ۳، ۳۶/۵، ۳٪ از گروه آزمایش و ۴۰/۸٪ از گروه گواه فاقد درآمد بودند. بیشترین تعداد جامعه آماری در هر دو گروه تا سه میلیون تومان در ماه درآمد داشتند. این در حالی است که زنان در این گروه جایی نداشتند و در گروه ۵ تا ۸ میلیون تومان درآمد نیز میانگین ۳/۲٪ بود.

جدول ۴

میزان کنترل خانواده و پایبندی به اصول مذهبی و هنجارها در گروه آزمایش

مرد					زن					متغیرها
خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	
۴٪	۶٪	۱۴٪	۲۹٪	۴۷٪	۲٪	۵٪	۲۳٪	۴۰٪	۲۳٪	میزان کنترل خانواده
۲٪	۵٪	۱۱٪	۳۰٪	۵۱٪	۱٪	۳٪	۱۵٪	۳۵٪	۴۶٪	پایبندی به اصول مذهبی
۶٪	۱۱/۵٪	۱۷٪	۳۵٪	۴۱٪	۴٪	۱۳٪	۲۰٪	۲۷٪	۳۶٪	پایبندی به هنجارها

با توجه به جدول ۴ گویه‌های میزان کنترل خانواده، میزان پایبندی به اصول مذهبی و پایبندی به هنجارهای جامعه در دو گروه آزمایش و مقایسه با گزینه‌های کم تا خیلی زیاد (جدول شماره ۵ و ۴) با پرسش‌نامه سنجش شد. میزان کنترل خانواده و میزان پایبندی به اصول مذهبی و پایبندی به هنجارهای جامعه در گروه آزمایش با میانگین ۴۰/۶۶٪ در گزینه خیلی کم و ۳۱/۶۶٪ در گزینه کم، بیشترین درصد را داشت. میانگین بیشترین درصد در دو

گزینه خیلی کم و کم متعلق به میزان پایبندی به اصول مذهبی با ۴۰/۵٪ بود. گزینه خیلی زیاد در مردان با میانگین ۳/۶۶٪ و در زنان با ۲/۳۳٪ شایان توجه است.

جدول ۵

میزان کنترل خانواده و پایبندی به اصول مذهبی و هنجارها در گروه گواه

مرد					زن					متغیرها
خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	میزان متغیرها
۴۴٪	۶٪	۲۴٪	۹٪	۴٪	۲۴٪	۲۵٪	۲۱٪	۱۰٪	۹٪	میزان کنترل خانواده
۴۳٪	۲۲٪	۲۰٪	۱۰٪	۵٪	۴۴٪	۲۹٪	۱۵٪	۵٪	۳٪	پایبندی به اصول مذهبی
۴۶٪	۲۱٪	۲۷٪	۵٪	۱٪	۴۷٪	۲۵٪	۱۸٪	۷٪	۳٪	پایبندی به هنجارها

با توجه به جدول ۵ پایبندی به اصول مذهبی در گروه گواه بیشترین درصد را در گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد دارد. میانگین این گزینه در مردان و زنان در گویه‌های زیاد و خیلی زیاد ۳۴/۵٪ است. میانگین گزینه خیلی زیاد در مردان در سه گویه کنترل خانواده، پایبندی به اصول مذهبی و هنجارها ۴۴/۳۳٪ و در زنان این گروه نیز این ۳۸/۳۳٪ است. ۵٪ میانگین سه گویه در گزینه خیلی کم در زنان و ۳/۳۳٪ در مردان است.

جدول ۶

سوابق متغیرهای گوناگون در دو گروه آزمایش و گواه به تفکیک جنسیت

گروه گواه		گروه آزمایش		متغیرها
مرد	زن	مرد	زن	
۶۰٪	۶۵٪	۹۸٪	۹۲٪	سابقه رابطه عاطفی
۳۴٪	۳۰٪	۱۰۰٪	۱۰۰٪	سابقه رابطه جنسی
۲۰٪	۱۸٪	۶۲٪	۷۱٪	سابقه طلاق
۱۵٪	۲۱٪	۵۸٪	۶۶٪	سابقه طلاق در خانواده
۸٪	۵/۵٪	۴۲٪	۲۲٪	سابقه ازدواج سفید در خانواده
۲۷٪	۱۹٪	۸۴٪	۸۶٪	سابقه ازدواج سفید در بین دوستان
۱۹٪	۱۳٪	۹۳٪	۸۸٪	دیدن فیلم‌های مستهجن
۵۵٪	۳۰٪	۹۵٪	۷۷٪	مصرف سیگار
۱۲٪	۹/۵٪	۶۴٪	۵۰٪	مصرف مشروبات الکلی
۹/۵٪	۴/۵٪	۳۸٪	۲۳٪	مصرف مواد مخدر

باتوجه به جدول ۶ سابقه رابطه جنسی در مردان و زنان گروه آزمایش ۱۰۰٪ است. این در حالی است که این میانگین در گروه گواه ۳۲٪ است. سابقه رابطه عاطفی در گروه آزمایش ۹۵٪ و در گروه گواه ۶۲/۵٪ است. سابقه طلاق ۶۲٪ در گروه آزمایش و ۱۸٪ در گروه گواه است. بیشترین اختلاف در دیدن فیلم‌های جنسی با اختلاف ۷۴/۵٪ بین دو گروه است. ۹۰/۵٪ میانگین گروه آزمایش و ۱۶٪ میانگین گروه گواه است. ۸۵٪ از اعضای گروه آزمایش دوستانی با سابقه ازدواج سفید دارند. این در حالی است که تنها ۲۳٪ از گروه گواه چنین شرایطی دارند.

جدول ۷

میزان اعتقادات فمینیستی و مخالفت با ازدواج رسمی به تفکیک جنسیت در گروه آزمایش

مرد					زن					متغیرها
خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	
۳۷	۳۰	۲۳	۷	۳	۵۵	۳۰	۱۵	۰	۰	اعتقاد به زن مستقل
۳۳	۲۳	۲۳	۱۲	۹	۵۰	۲۸	۲۲	۰	۰	طرفدار آزادی زنان
۲۴	۲۵	۲۶	۱۴	۱	۸۰	۱۰	۱۰	۰	۰	طرفدار برابری زن و مرد
۴۴	۴۰	۲۴	۲	۰	۴۷	۲۳	۱۷	۱۳	۰	مخالفت با ازدواج رسمی به دلیل عدم شناخت طرفین
۲۲	۳۵	۳۵	۸	۰	۴۰	۳۰	۲۰	۸	۲	مخالفت با ازدواج مرسوم به دلیل تعهدات اخلاقی و اجتماعی
۸۷	۱۳	۰	۰	۰	۳۵	۳۰	۲۰	۱۰	۵	مخالفت با ازدواج به دلیل مشکلات اقتصادی و هزینه‌ها
۸۰	۱۳	۷	۰	۰	۳۰	۳۵	۲۲	۱۱	۲	مخالفت با ازدواج مرسوم به دلیل تجربه‌های مکرر شکست در آن و مهریه‌های سنگین

باتوجه به جدول ۷ باورهای فمینیستی در بین زنان گروه آزمایش در گزینه خیلی زیاد ۶۶/۶۱٪ است و در بین مردان این گروه ۳۱/۳۳٪ است. این در حالی است که این گویه در گروه گواه به ترتیب ۱۵/۶۶٪ و صفر درصد است. مخالفت با ازدواج رسمی در گزینه خیلی زیاد در زنان گروه آزمایش ۳۳٪ و در مردان ۵۸/۲۵٪ است. بیشترین درصد متعلق به مردان گروه آزمایش با ۸۷٪ و مربوط به مشکلات اقتصادی و هزینه‌هاست. ۲۰/۷۵٪ در گزینه خیلی زیاد در مخالفت با ازدواج در گروه

گواه در زنان و ۲۱٪ در مردان است. بیشترین درصد در این مورد ۵۵٪ متعلق به گویه مشکلات اقتصادی و بالابودن هزینه‌ها در این گروه در مردان است.

جدول ۸

میزان اعتقادات فمینیستی و مخالفت با ازدواج رسمی به تفکیک جنسیت در گروه گواه

متغیرها	زن				مرد			
	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد
اعتقاد به زن مستقل	۱۲	۲۲	۳۵	۲۰	۱۱	۳۰	۳۳	۷
طرفدار آزادی زنان	۰	۱۷	۳۵	۲۴	۳۰	۳۳	۳۳	۴
طرفدار برابری زن و مرد	۱	۱۲	۴۵	۲۰	۱۲	۴۵	۳۴	۰
مخالفت با ازدواج رسمی به دلیل عدم شناخت طرفین	۱۰	۲۰	۳۷	۱۷	۱۶	۱۹	۳۴	۲۲
مخالفت با ازدواج مرسوم به دلیل تعهدات اخلاقی و اجتماعی	۲۳	۲۴	۳۸	۱۵	۰	۲۹	۳۰	۹
مخالفت با ازدواج به دلیل مشکلات اقتصادی و هزینه‌ها	۰	۱۳	۲۰	۲۲	۴۵	۰	۵	۳۲
مخالفت با ازدواج مرسوم به دلیل تجربه‌های مکرر شکست در آن و مهریه‌های سنگین	۸	۱۱	۳۳	۲۶	۲۲	۷	۱۵	۲۹

جدول ۹

یافته‌های توصیفی مرحله کیفی

درآمد (ماهانه)	سن	رشته	دانشجو	جنسیت	نفرات
تا ۵۰۰ هزار	۲۲	تربیت بدنی	کارشناسی	دختر	۱
تا ۵۰۰ هزار	۲۴	هنر	کارشناسی	دختر	۲
تا ۲ میلیون	۲۸	حقوق	کارشناسی ارشد	دختر	۳
تا ۳ میلیون	۳۳	حقوق	کارشناسی ارشد	دختر	۴
تا ۱/۵ میلیون	۳۵	تربیت بدنی	کارشناسی ارشد	دختر	۵
تا ۲ میلیون	۳۹	تربیت بدنی	دکتری	دختر	۶
تا ۲ میلیون	۳۹	تربیت بدنی	دکتری	پسر	۷
تا ۲/۵ میلیون	۴۲	تربیت بدنی	دکتری	پسر	۸
تا ۲ میلیون	۴۱	تربیت بدنی	دکتری	پسر	۹

۱۰	پسر	کارشناسی ارشد	حقوق	۴۰	تا ۵ میلیون
۱۱	پسر	کارشناسی ارشد	حقوق	۳۷	تا ۶ میلیون
۱۲	پسر	کارشناسی ارشد	هنر	۴۱	تا ۳ میلیون
۱۳	پسر	کارشناسی ارشد	معماری	۳۵	تا ۳ میلیون
۱۴	پسر	کارشناسی ارشد	عمران	۳۶	تا ۲/۵ میلیون

مصاحبه‌های انجام شده در این مرحله به ۱۱۵۰۰ واژه رسید که در نهایت تلخیص شد. سن، تحصیلات، درآمد، میزان کنترل خانواده و میزان پایبندی به اصول مذهبی و پایبندی به هنجارهای جامعه و سوابق و باورهای فمینیستی معیارهای اصلی مصاحبه بود. جمعیت مصاحبه شونده چهارده نفر بودند که با توجه به جدول ۹، چهار نفر دانشجوی دکتری، هشت نفر کارشناسی ارشد و دو نفر دانشجوی کارشناسی بودند و همگی تجربه ازدواج سفید داشتند و رده سنی پاسخ‌گویان از ۲۲ تا ۴۲ سال بود. هشت نفر از مردان و شش نفر از زنان، دانشجوی رشته‌های تربیت بدنی، هنر، مهندسی عمران و حقوق بودند. کمترین سن ۲۲ سال و کمترین درآمد متعلق به دانشجویان کارشناسی دختر تا سقف ۵۰۰ هزار تومان بود. بیشترین سن، مربوط به دانشجوی دکتری تربیت بدنی با ۴۲ سال و بیشترین درآمد مربوط به دانشجویان رشته حقوق پسر با شش میلیون تومان بود.

بسیاری از پاسخ‌گویان بیان داشتند که به دلیل نداشتن شرایط مالی مناسب و مشکلات اجتماعی امکان ازدواج ندارند و ترجیح می‌دهند در موقعیت کاری و تحصیلی برای رفع نیازهایشان یک رابطه غیررسمی و پنهانی را آغاز کنند. دانشجوی پسر ۳۵ ساله رشته معماری گفت:

ازدواج تابع قواعد و آداب و رسومی است که باعث محدودیت‌ها و پذیرش مسئولیت برای فرد می‌شود. این محدودیت‌ها و مسئولیت‌ها با نگرش‌های بسیاری از افراد هم خوانی ندارد. بنابراین، ترجیح می‌دهند شیوهایی از زندگی را آغاز کنند که تابع مقررات خاصی نیست و آزادی آنها را نمی‌گیرد.

خانم ۲۸ ساله دانشجوی رشته حقوق گفت: «وقتی ازدواج کنم مجبورم به موقع از سر کار به منزل برگردم و کارهای مربوط به خانه و تهیه غذا و نظافت منزل را انجام دهم که این شرایط را دوست ندارم».

آقای ۴۱ ساله دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق گفت:

بعد از ازدواج گاهی مجبور می‌شوی برخلاف میل باطنی در مجالس و

مهمانی‌های خانوادگی شرکت کنی. بنابراین، مجبوری بیشتر وقت خود را صرف زندگی خانوادگی، همسر و فرزندان کنی و دیگر فرصتی برای توجه به خواسته‌های خود نداری.

آقای ۳۷ ساله دانشجوی رشته حقوق گفت:

افزایش میزان طلاق در جامعه و دردهایی که مراحل قانونی طلاق برای زوجین ایجاد می‌کند باعث شده است که بسیاری از افراد نوعی از زندگی مشترک را شروع کنند که چنانچه زمانی نخواستند، ادامه دهند به راحتی و بدون دردسر از هم جدا شوند.

خانم ۳۹ ساله دانشجوی دکتری تربیت بدنی گفت:

من تجربه یک زندگی مشترک و جدایی را داشته‌ام. بعد از اینکه به این نتیجه رسیدیم که نمی‌توانیم با هم زندگی کنیم، مراحل قانونی و اداری جدایی آنقدر خسته‌کننده بود که ترجیح می‌دهم دیگر ازدواج و جدایی قانونی نداشته باشم که اگر روزی نتوانستیم ادامه دهیم دیگر این همه سختی را متحمل نشوم.

آقای ۴۰ ساله دانشجوی کارشناسی ارشد رشته حقوق گفت:

ازدواج و تشکیل خانواده این وظیفه را بر مرد متحمل می‌کند که باید به تنهایی بسیاری از هزینه‌های زندگی را تأمین کند. با توجه به شرایط اقتصادی جامعه امروز، مردان توانایی تأمین هزینه‌های مالی زندگی را ندارند. بنابراین، تمایلی به ازدواج و تشکیل خانواده ندارند. از طرفی در این شکل از رابطه، زوجین به صورت توافقی هزینه‌های زندگی را تأمین می‌کنند و هزینه‌های مراسم عقد و عروسی هم ندارند و به راحتی زندگی مشترک را آغاز می‌کنند.

آقای ۳۹ ساله دانشجوی دکتری تربیت بدنی گفت:

ارضای نیازهای جنسی یکی از نیازهایی است که در زندگی افراد وجود دارد و میزان و نوع برآورده شدن این نیاز در بین افراد مختلف متفاوت است. با توجه به تغییراتی که طی فرآیند گذار سنت به مدرنیته در جامعه ایجاد می‌شود و میزان ارتباط با فرهنگ‌های بیگانه، افراد خود را پایبند آداب و رسوم و اعتقادات دینی و مذهبی نمی‌دانند. بنابراین، ارضای نیازهای جنسی و عاطفی دیگر به سبک سنتی و رسمی نیست و چنانچه شرایط فراهم باشد از هر شیوه‌ای استفاده می‌کنند.

خانم ۲۴ ساله دانشجوی کارشناسی هنر گفت:

به نظر من الان دیگر مهم نیست که پیش از ازدواج چه کسی رابطه دارد و چه کسی ندارد؛ زیرا سن ازدواج آنقدر بالا رفته که خیلی‌ها خود به خود به سمت روابط پیش از ازدواج رفته‌اند، اما در این میان مهم آن معنایی است که انسان‌ها به رابطه شان می‌دهند. برای مثال وقتی موضوع از دیدگاه سنتی در نظر گرفته می‌شود همه می‌گویند که فحشا زیاد شده است، ولی نکته این است که اینها همه یک چیز نیست. فحشایی هست که دختران در خیابان تا ماشینی مقابلشان ترمز می‌کند، سوار می‌شوند و در سال هم با n نفر رابطه دارند، ولی یک نفر دیگر مثل من در طول سال فقط با یک نفر هست و به آن یک نفر هم متعهد است. این را دیگر نمی‌توان معنایش را فحشا گذاشت.

خانم ۳۳ ساله دانشجوی رشته حقوق گفت:

من معنی ازدواج را نمی‌فهمم و فرقش را با این رابطه‌ای که الان دارم، متوجه نمی‌شوم؛ زیرا من در این رابطه‌ای که هستم با طرفم هم رابطه عاطفی دارم و هم جنسی و هم به یکدیگر متعهدیم. ازدواج چه چیزی دارد که مادر رابطه‌مان نداریم؟ پس چرا ازدواج کنم؟ مهمترین مزیت این رابطه‌ها آزادی است که به فرد می‌دهد. من الان در این رابطه خیلی استقلال دارم و حاضر نیستم کسی این استقلال را از من بگیرد. الان با یکی دوست می‌شوم، خوشم نیامد رابطه را به هم می‌زنم. من با تعهد داشتن مشکلی ندارم، ولی چون استقلال و آزادی شخصی برایم مهم است اگر در یک رابطه ازدواجی قرار بگیرم و ببینم که نمی‌توانم ادامه بدهم، سریع می‌خواهم تمامش کنم. برای همین ازدواج و محدودیت‌هاش خیلی کار را برایم سخت می‌کند. الان من حتی اگر ازدواج هم کنم باز هیچ قطعیتی ندارم که بتوانم با طرفم تا آخر عمر بمانم، پس دیگر چه لزومی به ازدواج است؛ زیرا اگر این طرفم آدم خوبی باشد در همین دوستی هم آدم خوبی است و دیگر لزومی نیست که بخواهم با او ازدواج کنم. ازدواج تعهدی کتبی است. کسی که بخواهد متعهد باشد در دوستی هم متعهد است. شما اگر یکی را پیدا کنید که در دوستی متعهد نباشد، مطمئن باش که در ازدواج هم متعهد نیست. باز در دوستی تعهد بیشتر است؛ زیرا می‌ترسند هر لحظه به راحتی یکدیگر را از دست بدهند.

جدول ۱۰

پاسخ گروه آزمایش به دلیل گرایش به ازدواج سفید به تفکیک جنسیت

گروه آزمایش										متغیرها
مرد					زن					
خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	خیلی کم	خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	خیلی کم	
۳۲	۳۰	۳۵	۳	۱	۴۳	۳۳	۱۹	۴	۱	عقاید فمینیستی
۲۲	۲۰	۳۷	۱۱	۱۰	۳۰	۲۳	۳۳	۱۳	۸	عدم اعتقاد به باورهای دینی
۲۵	۲۹	۳۰	۱۳	۳	۳۲	۳۴	۱۹	۹	۲	عدم پایبندی به هنجارها
۱۸	۳۰	۲۶	۱۷	۹	۲۹	۳۳	۲۷	۹	۲	لذت طلبی
۷۷	۲۰	۷	۰	۰	۶۹	۲۵	۶	۰	۰	مشکلات ازدواج رسمی
۵۷	۴۰	۳	۰	۰	۶۵	۳۰	۵	۰	۰	بیکاری و مشکلات اقتصادی
۱۸	۱۲	۴۱	۱۷	۱۲	۲۵	۲۰	۳۲	۱۲	۱۱	عدم نظارت خانواده
۴۰	۳۳	۲۷	۸	۲	۲۵	۲۵	۳۵	۱۲	۳	از هم گسستگی خانواده و طلاق
۲۳	۱۷	۲۸	۱۹	۱۳	۱۷	۱۴	۲۹	۲۳	۱۷	آزمایش هم‌باشی به عنوان مقدمه‌ای برای ازدواج و رابطه‌ای با پایان باز
۳۱	۱۹	۲۵	۱۸	۷	۳۶	۳۰	۲۱	۱۲	۹	ترویج فردگرایی و رواج تجددگرایی توسط وسایل ارتباطی نوین
۳۳	۱۷	۳۳	۱۳	۴	۲۲	۲۵	۳۳	۱۵	۵	فقدان کیفرگذاری مستقل
۲۰	۱۷	۳۱	۱۲	۱۰	۱۹	۲۹	۲۹	۱۲	۱۱	فقدان نظارت در حریم خصوصی و سطح جامعه
۳۳	۲۳	۱۲	۱۰	۸	۳۰	۲۰	۳۷	۱۴	۹	کسب حمایت خانوادگی و اجتماعی برای زنان
۲۸	۱۲	۳۰	۱۸	۱۲	۲۲	۲۰	۲۹	۱۹	۱۵	ارتباط با دوستان و کسانی که سابقه ازدواج سفید دارند

جدول ۱۱

پاسخ گروه گواه به علت گرایش به ازدواج سفید به تفکیک جنسیت

گروه گواه										متغیرها
مرد					زن					
زیاد خیلی	زیاد	تا حدودی	کم	خیلی کم	زیاد خیلی	زیاد	تا حدودی	کم	خیلی کم	
۴۱	۳۲	۲۰	۷	۰	۳۳	۳۰	۲۴	۱۰	۰	عقاید فمینیستی
۸۱	۱۲	۷	۰	۰	۸۰	۱۰	۱۰	۰	۰	عدم اعتقاد به باورهای دینی
۴۵	۲۳	۲۸	۴	۰	۴۵	۲۴	۲۳	۷	۱	عدم پایبندی به هنجارها
۶۵	۳۰	۵	۰	۰	۶۶	۳۱	۳	۰	۰	لذت طلبی
۵۰	۳۲	۱۷	۱	۰	۳۵	۳۳	۳۲	۰	۰	مشکلات ازدواج رسمی
۶۶	۱۲	۱۸	۴	۰	۳۲	۳۰	۲۲	۶	۰	بیکاری و مشکلات اقتصادی
۳۸	۳۰	۲۲	۸	۲	۴۰	۳۰	۲۰	۷	۳	عدم نظارت خانواده
۲۰	۲۰	۳۲	۱۹	۹	۹	۲۰	۴۱	۲۱	۹	از هم گسستگی خانواده و طلاق
۲۵	۲۳	۲۹	۱۱	۱۲	۲۳	۲۰	۳۲	۱۴	۱۱	آزمایش هم‌باشی به عنوان مقدمه‌ای برای ازدواج و رابطه‌ای با پایان باز
۴۱	۳۰	۲۷	۲	۰	۴۵	۳۰	۲۲	۳	۰	ترویج فردگرایی و رواج تجددگرایی توسط وسایل ارتباطی نوین
۴۸	۳۲	۱۲	۸	۰	۴۰	۳۰	۱۶	۹	۵	فقدان کیفرگذاری مستقل
۲۷	۲۲	۳۳	۱۱	۷	۲۵	۲۴	۳۱	۱۱	۹	فقدان نظارت در حریم خصوصی و سطح جامعه
۱۵	۳۰	۲۸	۱۸	۹	۵	۲۰	۳۵	۱۴	۶	کسب حمایت خانوادگی و اجتماعی برای زنان
۲۶	۲۱	۳۵	۱۵	۳	۲۱	۲۰	۳۳	۱۹	۷	ارتباط با دوستان و کسانی که سابقه ازدواج سفید دارند

جدول ۱۲

آزمون t و ضریب همبستگی پیرسون در متغیرها

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	آزمون t	سطح معنی داری	آزمون ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری
عقاید فمینیستی	۲/۲۰	۰/۳۲	۳/۰۹	۰/۰۰۱	۰/۷۷	۰/۰۰۱
عدم پایبندی به عقاید مذهبی	۳/۰۹	۰/۶۶	۳۱/۵۹	۰/۰۰۱	۰/۷۷	۰/۰۰۱

۰/۰۰۰۱	۰/۵۷	۰/۰۰۰۱	۹/۱۲	۰/۱۵	۳/۶۹	پایبندی نبودن به هنجارها
۰/۰۰۰۱	-۰/۴۷	۰/۰۰۰۱	۱۰/۵۷	۰/۳۱	۳/۳۸	مشکلات اقتصادی و بیکاری
۰/۰۰۰۱	-۰/۵۴	۰/۰۰۰۱	۸/۶۵	۰/۳۴	۳/۸۹	مشکلات ازدواج رسمی
۰/۰۰۰۳	-۰/۸۷	۰/۰۳	۹/۰۹	۰/۱۷	۲/۳۴	آزمایش هم‌باشی به عنوان مقدمه‌ای برای ازدواج و رابطه با پایان باز
۰/۰۰۰۱	۰/۸۹	۰/۰۵	۳/۴۵	۰/۱۵	۲/۲۲	فقدان کیفرگذاری مستقل
۰/۰۰۰۱	۰/۵۵	۰/۰۳	۱۰/۵	۰/۳۲	۳/۶۷	ترویج فردگرایی و رواج تجددگرایی توسط وسایل ارتباطی نوین
۰/۰۰۰۱	۰/۷۶	۰/۰۰۰۱	۸/۰۸	۰/۳۲	۳/۴۵	ازهم گسستگی خانواده و طلاق
۰/۰۰۰۱	۰/۶۷	۰/۰۰۰۱	۴/۰۵	۰/۶۸	۲/۸۹	لذت‌طلبی
۰/۰۰۰۱	۰/۸۹	۰/۰۵	۸/۰۷	۰/۵۵	۲/۲۰	فقدان نظارت در حریم خصوصی و سطح جامعه
۰/۰۰۰۱	۰/۸۸	۰/۰۵	۱۰/۵۵	۰/۳۲	۳/۱۵	کسب حمایت خانوادگی و اجتماعی برای زنان
۰/۰۰۰۱	-۰/۵۴	۰/۰۳	۶/۰۲	۰/۶۵	۲/۳۵	ارتباط با دوستان و کسانی که سابقه ازدواج سفید دارند

روش استنباطی و تحلیلی برای یافتن عوامل در جرم‌شناسی توسط استوارت میل در ۴ روش توافق، اختلاف، تغییرات متقارن و بقایا تعریف می‌شود. (آقایی، ۱۳۹۷) روش استفاده شده در این پژوهش علی-مقایسه‌ای و روش اختلاف استوارت میل در شناسایی عوامل بود. با توجه به جداول ۱۰ تا ۱۲ تحلیل عوامل فردی با آزمون t و همبستگی پیرسون وجود رابطه معنی‌دار بین معیار سنی ۲۱ تا ۳۵ و ازدواج سفید را در پژوهش حاضر اثبات کرد. در معیار تحصیلات با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰۱ در آزمون t و همبستگی پیرسون، با افزایش تحصیلات میزان احتمال ازدواج سفید افزایش یافت. همچنین بیشتر موارد ازدواج سفید متعلق به بیکاران و فاقدین درآمد و درآمد تا سقف سه میلیون تومان بود. آزمون t و همبستگی پیرسون در این مورد با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰۱ وجود رابطه معنی‌دار بین ازدواج سفید و مشکلات اقتصادی و بیکاری را تأیید کرد. همین رابطه در گزینه‌های اعتقادات فمینیستی و لذت‌طلبی و مخالفت با ازدواج رسمی نیز بود. همچنین بین این گویه‌ها به عنوان متغیر مستقل و ازدواج سفید به عنوان متغیر وابسته نیز رابطه وجود داشت. ارتباط با دوستان سابقه‌دار در ازدواج سفید، گسستگی خانواده و طلاق نیز با سطح معنی‌داری در آزمون t و همبستگی پیرسون با درجه ۰/۰۰۰۱ وجود رابطه معنی‌دار را ثابت کرد. تجددگرایی

و فردگرایی و حمایت از زنان در کنار فقدان یا ضعف اعتقادات مذهبی نیز وجود رابطه معنی دار و مؤثر در این گویه‌ها را تأیید کرد. فقدان کیفرگذاری مستقل و عدم نظارت همگانی در جامعه و حریم خصوصی با تمسک به آزمون t و همبستگی پیرسون با سطح معنی داری ۰/۰۰۰۱ ثابت شد.

پاسخ جامعه آماری به علل گرایش به ازدواج سفید، یافته‌های استنباطی را تأیید کرد، ولی در برخی گزینه‌ها تفاوت بارزی دیده شد که این امر وجود ویژگی‌هایی که در گروه گواه کمتر از گروه آزمایش است را به عنوان عوامل غالب در گرایش به ازدواج سفید تأیید می‌کند. عدم اعتقاد به باورهای مذهبی با میانگین ۲۲/۵ در گروه آزمایش در گویه خیلی زیاد و ۸۰/۵٪ در گروه گواه، اختلاف عمیق دو دیدگاه را می‌رساند که این امر با یافته‌های پژوهش با نظرات گروه آزمایش منطبق نبود. قوی‌ترین عامل با در نظر گرفتن یافته‌های پژوهش و نظرات گروه آزمایش و گروه گواه بیکاری و مشکلات اقتصادی بود که در هر دو گروه با بالاترین درصد مشترک در گزینه خیلی زیاد است. لذت‌طلبی در گروه گواه ۶۵/۵٪ و در گروه آزمایش ۳۳/۵٪ بود. تمام گزینه‌ها و متغیرها با ازدواج سفید همبستگی داشت؛ یعنی با افزایش میزان متغیرها در جداول ۹ و ۱۰ احتمال ازدواج سفید افزایش یافت. ۸۶٪ از گروه آزمایش و ۴۲٪ از گروه گواه سیگار مصرف می‌کردند. ۵۷٪ از گروه آزمایش مشروبات الکلی مصرف و فقط ۱۰/۵٪ از گروه گواه در این گزینه جای گرفتند. ۳۵٪ از گروه آزمایش و ۷٪ از گروه مقایسه مواد مخدر مصرف می‌کردند. مصرف سیگار، الکل و مواد مخدر در گروه آزمایش بسیار بیشتر از گروه گواه بود.

مصاحبه‌های انجام شده در قسمت کیفی، صحت قسمت کمی پژوهش را تأیید کرد. در بین معیارهای مطرح شده در مصاحبه‌های عمیق کیفی، مشکلات اقتصادی و عواقب مالی آن، منفعت‌گرایی و فردگرایی، بی‌ارزش دانستن زناشویی سنتی، فقدان محدودیت و مسئولیت، برابری روابط بین زن و مرد در ارتباطات و فقدان تشریفات دست و پاگیر برای جدایی از مهمترین عوامل گرایش به ازدواج سفید بود.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

مدرنیته و وسایل ارتباط جمعی جدید در کنار مشکلات عمیق اقتصادی و کمبود درآمد سبب کم‌رنگ شدن باور به ازدواج رسمی و سنتی شده است تا جایی که منجر به برآوردن نیازهای

طبیعی و جنسی افراد در پرتو مفاهیم ضد سنتی مانند هم‌باشی و ورود آن به ایران با ظهور باورهای فمینیستی شده است. بیشتر فقهای شیعه بر مردود، غیرمجاز بودن و بطلان ازدواج سفید رأی داده‌اند. غالب فقهای شیعه با استناد به الزام بر بیان الفاظ در مقام اعلام قصد و اراده صریح طرفین به ازدواج، قائل به عدم جواز نکاح معاطاتی هستند و رضایت قلبی در ازدواج را کافی نمی‌دانند و ازدواج اعم از دائم و موقت را به صیغه ازدواج موکول می‌کنند. برخی دیگر مفهوم نکاح را اعم از لفظ و غیر لفظ می‌دانند و نکاح در نفس وطی را مجاز می‌دانند. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای ازدواج‌های سفید را سیاه‌ترین نوع زندگی مزدوج می‌داند و علت ترویج آن را از بین بردن خانواده و حیا و عفت توسط می‌داند. عمده‌ترین مانع در مسیر برخورد کیفی با ازدواج سفید در قاعده منع تجسس و بزه‌پوشی اسلامی است. به‌طور قطع وجدان جمعی جامعه مذهبی - شیعی ایران ازدواج سفید را به رسمیت نمی‌شناسد. این مدل سبک زندگی در هیچ‌یک از نهادهای دولتی یا سازمان‌های دینی ثبت نشده است و پدیده‌ای نه شرعی، نه عرفی، نه قانونی و نه سفید است که نتیجه آن جز رواج فساد و بی‌بندوباری در جامعه نیست که آسیب‌های روانی، اجتماعی و اقتصادی فراوانی در جامعه دارد که از جمله می‌توان به از بین رفتن بنیان خانواده، رواج سبک زندگی غربی و آزادی‌های جنسی اشاره کرد. روابط زناشویی در جامعه جدا از چهارچوب‌های شرعی در چارچوب‌های قانونی نیز تعریف شده است که با ازدواج سفید، جوانان که باید پایه‌گذار خانواده ایرانی و اسلامی باشند بیشتر به بی‌بندوباری جنسی تمایل پیدا می‌کنند. در این نوع ازدواج‌ها صرف نظر از عدم پذیرش وجدان جمعی، کیفر مقنن و عقوبت اخروی، هیچ‌گونه ثبت رسمی و حضور شهودی برای آن وجود ندارد. اثبات اصل و نسب برای فرزندان حاصل از این ازدواج موضوعی پیچیده است؛ ازدواجی که مرد وزن و وظیفه و تعهدی نسبت به یکدیگر ندارند و هر زمان اراده کنند از یکدیگر جدا می‌شوند و فرزندشان را ترک می‌کنند. خشونت، اضطراب، مخفی‌کاری، پرخاشگری، عدم تعادل روحی و روانی، شیوع بیماری‌های مقاربتی مانند ایدز و تعارض و تنش بین طرفین از آثار این پدیده شوم است. فرزند به وجود آمده از این رابطه نامشروع است و به علت نداشتن والدین دلسوز در تربیت و نداشتن مدارک هویتی دچار مشکل می‌شود. دختران در این نوع ازدواج آسیب‌های جسمی و روانی زیادی می‌بینند؛ در ازدواج سفید، زن

از تمام حقوق در ازدواج مشروع مانند نفقه و ارث محروم است. افزایش روسپی‌گری و فساد در جامعه، از بین بردن منزلت نهاد خانواده و کاهش آمار ازدواج جوانان از دیگر عوارض این مشکل در جامعه است. (یاسری، چراغی و فتحی، ۱۳۹۶)

یافته‌های پژوهش حاضر در این مفاهیم با یافته‌های آزاد ارمکی و همکاران (۱۳۹۱) و کریستف و شیمیل (۲۰۱۱) هماهنگی دارد. لذت جویی و بازبودن رابطه در هم‌باشی از عوامل گرایش به هم‌باشی است. این یافته با یافته‌های و کریمیان و همکاران (۱۳۹۴) هماهنگی دارد. ازدواج سفید عواقب کیفی و اجتماعی فراوانی دارد که زنا، رابطه نامشروع، عدم ثبت واقعه ازدواج از جرایم مستقیم آن است. طرد اجتماعی و خانوادگی و سرخوردگی ناشی از ازدواج سفید نیز از آثار اجتماعی آن می‌باشد. در تبیین نظرات و تئوری‌های موجود با یافته‌های این تحقیق می‌توان گفت که زیربنای آنچه در تمامی عوامل مذکور بیان شد، نظریه انتخاب عقلانی است. کسی که به هم‌باشی تن می‌دهد با حساب‌گری به ترازوی اقتصاد دست می‌یابد و مضرات ازدواج رسمی را بیش از منافع آن دانسته و منافع ازدواج سفید را بیشتر و موانع آن را کمتر می‌داند. این انتخاب ناشی از عدم حساب‌گری دقیق، آنی و زودگذر بودن محاسبات و منافع دنیوی است. حضرت علی علیه السلام نیز در این زمینه می‌فرماید: «حلاوه الدنیا مراه الاخره و مراه الدنیا حلاوه الاخره» (سیدرضی، ۱۳۹۲). بنابراین، ضروری است انسان با تکیه بر خردورزی با هوای نفس مبارزه کند و لذات مادی فانی و زودگذر را به لذات جاودان اخروی ترجیح ندهد. صرف‌نظر از عوامل فردی و درونی که در پژوهش حاضر در قالب لذت طلبی و عدم پایبندی به اعتقادات دینی و هنجارها بررسی شد و در این پدیده شوم مؤثر است، غلبه تحقیق با عوامل بیرونی و جرم‌شناختی در ابعاد جامعه‌شناسانه آن یافته‌های پژوهش را به غلبه شرایط مانع ازدواج رسمی مانند کمبود درآمد، شرایط نامساعد اقتصادی و هزینه‌های سنگین ازدواج رسمی رهنمون شده و سبب می‌شود تا شخص با وجود تمام موانع قانونی، اجتماعی و کیفی دنیوی و اخروی به دلیل فقدان فرصت مشروع، دست به راهها و ابزار نامشروع مانند ازدواج سفید بزند.

شیوع هم‌باشی بین مرفهین جامعه مبین وجود دلایل دیگری در گرایش به ازدواج سفید غیر از عوامل اقتصادی است. (یاسری، و همکاران، ۱۳۹۶) یادگیری هم‌باشی با تقلید از دوستان

ورسانه‌های نوین و گرایش به ازدواج سفید مؤید نظریه یادگیری در گرایش به ازدواج سفید است. گریز از رفتار غیر مشروع با توجیه نبود بزه دیده‌ای خاص در ازدواج سفید، یادآور نظریه خنثی‌سازی است. طرح اصل ضرر، یگانه منبع توجیه‌کننده جرم‌انگاری برای جلوگیری از مداخله کیفری در قلمرو روابط شخصی است. در نگاه دینی و براساس رویکرد سیاست جنایی، اسلام در قبال مسائل حریم خصوصی و دایره‌های قابل نقض و همچنین شیوه تعقیب و تحقیق جرایم جنسی و منافی عفت، کیفرگزاری جدید و جرم‌انگاری مستقل را با چالش جدی مشروعیت و توجیه‌مندی مواجه می‌کند. به نظر می‌رسد که هر چند ورود به حریم خصوصی طرفین جایز نیست، ولی در برخورد و تراحم بین منافع فردی یعنی، ورود به حریم خصوصی و منافع جمعی یعنی، فروپاشی نهاد خانواده و گسترش فساد و بی‌بندوباری در جامعه، منافع جمعی غالب می‌شود و می‌توان برای این پدیده نامشروع وصف قانونی-جنایی قرار داد. حجم گستره حقوق کیفری، نظام عدالت کیفری را ناکارآمد می‌کند، ولی باید گفت وقتی همه اعمال و جرایم ناشی از ازدواج سفید جرم است چگونه می‌توان از عدم جرم‌انگاری این پدیده شوم دفاع کرد؟ اسلام در امر کشف جرم، ممنوعیت مطرح می‌کند نه در جرم‌انگاری جرایم ضد اخلاق و ضد منافع عمومی و مخالف شرع.

ازدواج سفید از انحرافات بدون بزه دیده مستقیم است. جرایم بدون بزه دیده از مصادیق جرایم مانع است. ازدواج سفید هم از جرایم مانع است که ممکن است از جرایم دیگر مانند زنا، رابطه نامشروع و سقط جنین که ممکن است به تبع این رابطه رخ دهد، جلوگیری و پیشگیری کند. رقم بالای این پدیده سبب می‌شود تا اقدامات ملی، حقوقی و کیفری نتایج عمده‌ای نداشته باشد. صرف نظر از ارائه پیشنهادها و راهکارهای عمومی و کلی توسط بیشتر اندیشمندان مانند کاهش رسومات دست‌وپاگیر در ازدواج، تبلیغ و ترویج فرهنگ ایرانی و اسلامی، کاهش نابرابری‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی توجه به نقش پررنگ خانواده، پیشنهاد می‌شود تا مقنن کیفری در امر ماهوی عنوان مجرمانه خاص را در قالب یک ماده قانونی برای مباشرین و معاونین و تسهیل‌کنندگان این انحراف پیش‌بینی کند (جدای از وجود کیفر درباره زنا و رابطه مشروع)، تا خلاء کیفرگذاری در این مورد مرتفع شود و به دنبال آن بازدارندگی کیفری نیز حاصل شود. برای مثال مقنن می‌تواند مقرر کند هرکس خارج

از مقررات شرعی و قانونی به هر نحوی از انحاء در اقدام به زندگی با جنس مخالف در قالب عناوینی مانند ازدواج سفید یا هم‌باشی یا هم‌خانگی مباشرت، مشارکت یا معاونت کند، صرف نظر از عناوین مجرمانه حدی و تعزیری ناشی از این ارتباط، به مجازات حبس از یک تا پنج سال و تا ۷۴ ضربه شلاق تعزیری (مجازات تعزیری درجه ۳) محکوم شود.

در امر شکلی، باتوجه به قاعده منع تجسس و بزه‌پوشی در جرایم منافی عفت، به نظر می‌رسد در زمان حال باید فقه پویای شیعه قدمی به جلو بردارد و در تزاخم منافع فردی و حفظ آبروی افراد و منافع اجتماعی که خطر از بین رفتن اجتماع و نهاد خانواده و انکار ضروریات دین مبین اسلام است، به انتخاب نفع بیشتر در تزاخم بین این دو امر متمایل شود و قواعد سخت‌گیرانه‌تری را در مسیر تسهیل کشف و برخورد با این پدیده وضع نماید، ولی در این مسیر باید به موانع و عواقب امر مانند برچسب‌زنی‌هایی که در این مسیر ممکن است حادث شود، اندیشید و راهکار مناسب را برگزیند. برای مثال مقنن می‌تواند موانع تجسس و تحقیق را در امر ازدواج سفید و هم‌باشی کاهش دهد. پیشنهاد می‌شود در تبصره‌ای با توسل بر سیاست جنایی مشارکتی، گزارش‌های مردمی و تظاهر به ازدواج سفید را اماره‌ای برای ورود به تحقیق در این مورد اعلام کند تا در پرتو قاعده منع تجسس، منحرفین به اهداف خود نرسند. گنجاندن دو واحد درسی با نام سبک زندگی در واحدهای دانشجویان برای تبیین روش و سبک زندگی ایرانی و اسلامی با هدف تحکیم مبانی خانواده، اقدام عملی در تأمین و کاهش هزینه‌های ازدواج دانشجویان در قالب دادن وام‌های ازدواج دانشجویی و یا وام‌های مسکن راه کار دیگری است که باید مورد توجه مسئولین و سیاستگذاران نظام قرار گیرد.

فهرست منابع

- * قرآن کریم (۱۳۸۰). مترجم: فولادوند، محمد مهدی. قم: کتابخانه بزرگ قرآن کریم.
۱. ال‌وینفری، توماس (۱۳۸۸). نظریه جرم‌شناسی. مترجم: افتخاری، سیدرضا. گناباد: نشر دانشگاه آزاد.
 ۲. احمدی، حبیب (۱۳۸۴). جامعه‌شناسی انحرافات. تهران: نشر سمت.
 ۳. احمدی، خدابخش (۱۳۸۶). الگوهای روابط اجتماعی پیش از ازدواج در ایران. نشریه علوم رفتاری، (۱۱)، ۲۱-۴۴.
 ۴. آزاد ارمکی، تقی، شریفی ساعی، محمدحسین، ایثاری، مریم، و طالبی، سحر (۱۳۹۱). پیدایش شکل‌های جدید خانواده در تهران. نشریه جامعه پژوهی فرهنگی، (۳)، ۳۴-۷۷.

۵. آزاد ارمکی، تقی، شریفی ساعی، محمد حسین، ایناری، مریم، و طالبی، سحر (۱۳۹۰). الگوهای روابط اجتماعی پیش از ازدواج در ایران. نشریه جامعه پژوهشی فرهنگی، ۲(۲)، ۱-۳۴.
۶. آقای، مجید (۱۳۹۶). مکاتب کیفی. تهران: انتشارات خرسندی.
۷. آقای، مجید (۱۳۹۷). جرم‌شناسی در پرتوفقه امامیه. تهران: نشر خرسندی.
۸. اکبری، شایان (۱۳۹۵). زوایا و آثار حقوقی و جرم‌شناختی ازدواج سفید و بررسی راهکارهای مداخله و مقابله با آن. اولین همایش ملی آینده پژوهی، علوم انسانی و امنیت اجتماعی. تهران.
۹. آکبرن، ویلیام، و نیکموف، مایر (۱۳۸۲). زمینه جرم‌شناسی. مترجم: آرین پور، محمد حسین. تهران: نشر الماس.
۱۰. آهنگری، عبدالحمید، و ابراهیمی، صلاح (۱۳۹۲). برآورد شاخص جرم در ایران با رویکرد اقتصادی. نشریه اقتصاد مقداری، ۳(۱۰)، ۱۳۹-۱۶۳.
۱۱. بحرانی، یوسف (۱۴۰۵). الحرائق الناضره فی احکام العترة الطاهرة. قم: جامعه المدرسین.
۱۲. بنایی، سیدباقر، نظری احمدآباد، عسگر (۱۳۹۰). بررسی نکاح معاطاتی از منظر فقه و حقوق موضوعه. نشریه تخصصی فقه و مبانی حقوق اسلامی، ۱(۷)، ۸۷-۱۱۳.
۱۳. خلیج آبادی، فریده، کاظمی پور، شهلا، و رحیمی، علی (۱۳۹۲). بررسی تأثیر معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج بر سن ازدواج و تمایل به ازدواج در بین دانشجویان دانشگاه تهران. نشریه خانواده پژوهی، ۱(۹)، ۷-۲۸.
۱۴. رضایی، حسن (۱۳۹۵). ازدواج سفید یا هم‌باشی سیاه. نشریه پایش سبک زندگی، ۵(۴)، ۴۲-۵۶.
۱۵. ستوده، هدایت‌الله (۱۳۸۲). آسیب‌شناسی اجتماعی. تهران: انتشار آوای نور.
۱۶. سیدرضی (۱۳۹۲). نهج البلاغه. مترجم: دشتی، محمد. قم: انتشارات یاسین نور.
۱۷. شیخ صدوق (۱۳۷۷). خصال. مترجم: کمره‌ای، محمدباقر. تهران: نشر کتابچی.
۱۸. شیخ صدوق (۱۳۸۵). من لا یحضر الفقیه. مترجم: صدر بلاغی. تهران: نشر دارالکتاب الاسلامیه.
۱۹. صداقتیان، زینب، شمس پور، مهدیه، طولابی، راضیه، و رضایی فر، رضوان (۱۳۹۵). ازدواج سفید، اولین همایش ملی یافته‌های نوین در علوم انسانی و امنیت اجتماعی. تهران: پژوهشکده مطالعات حقوقی ایران و جهان.
۲۰. عسگری ارجنکی، سیداحمد (۱۳۹۵). واکاوی ازدواج سفید و میزان تأثیر آن بر جرایم و آسیب‌های اجتماعی با رویکرد به شهرستان فارس. همایش پایش جرایم و آسیب‌های اجتماعی و راهکارهای پیشگیرانه شهرستان فارس. دانشگاه آزاد اسلامی واحد فارس.
۲۱. کریمی‌نادر، نادر، سالاری، سمانه، و ملک‌کاری، بختیار (۱۳۹۴). رابطه همخانگی در ایران: بررسی کیفی علل و انگیزه‌های گرایش به آن. نشریه مطالعات روان‌شناسی بالینی، ۲۱(۶)، ۱۷۷-۲۰۰.
۲۲. کوئن، بروس (۱۳۸۴). درآمدی بر جامعه‌شناسی. مترجم: ثلاثی، محسن. تهران: نشر توتیا.
۲۳. کی‌نیا، مهدی (۱۳۷۳). مبانی جرم‌شناسی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۲۴. گرمارودی، غلامرضا، مکارم، جلیل، علوی، سید شهره، و عباسی، زینب (۱۳۸۸). عادات پرخطر بهداشتی در دانش‌آموزان شهر تهران. نشریه پژوهشکده علوم بهداشتی جهاد دانشگاهی (پایزن)، ۹(۱)، ۱۳-۱۹.
۲۵. گیدنز، آنتونی، و کارن، بردسال (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی گیدنز. مترجم: چاوشیان، حسن. تهران: نشر نی.
۲۶. محقق داماد، سید مصطفی (۱۳۸۵). بررسی فقهی حقوقی خانواده. تهران: مرکز نشر علوم انسانی.
۲۷. معظمی، شهلا (۱۳۸۸). بزهکاری کودکان و نوجوانان. تهران: نشر دادگستر.
۲۸. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۸). رساله توضیح المسائل. تهران: نشر پیام عدالت.
۲۹. موحد، مجید، عنایت، حلیمه، و عباسی شوازی، محمد تقی (۱۳۸۵). بررسی رابطه عوامل اجتماعی و فرهنگی با نگرش دانشجویان نسبت به معاشرت و دوستی دختر و پسر پیش از ازدواج. نشریه علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه

شیراز، ۲(۲۴)، ۱۴۷-۱۶۵.

۳۰. موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۴۲۱). *کتاب‌البیع*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۳۱. موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۹۱). *رساله توضیح المسائل*. تهران: نشر هاتف.
۳۲. نجفی ابرند آبادی، علی حسین، و هاشم‌بیگی، حمید (۱۳۸۷). *دانشنامه جرم‌شناسی*. تهران: نشر دانشگاه شهید بهشتی.
۳۳. نوری همدانی، حسین (۱۳۹۲). *درس خارج فقه*. قابل دسترسی در پایگاه اینترنتی <http://www.eshia.ir>.
۳۴. ویلیامز، فرانکلین، و مک‌شین، مرلین (۱۳۹۳). *نظریه‌های جرم‌شناسی*. مترجم: ملک‌محمدی، حمیدرضا. تهران: نشر میزان.
۳۵. یاسری، مژگان، چراغی، ثریا، و فتحی، فاطمه (۱۳۹۶). *بررسی علل روان‌شناختی و جامعه‌شناسی گرایش به ازدواج سفید*. چهارمین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی گرjestان. آکادمی بین‌المللی علوم گرjestان، تفلیس.

36. Ayto, J. (1998). *Euphemisms*. London: Bloomsburpy.
37. Bliss, A. J. (1983). *Dictionary of foreign words and phrases in current English*. Kegan Paul: Routledge.
38. Brown, S. L., & Booth, A. (1996). Cohabitation Versus Marriage: A Comparison of Relationship Quality. *Journal of Marriage and Family*, 38(3-4), 668-678.
39. Christoph, M., & Schimmele, Z. W. (2011). Cohabitation and sochal engagement. *Canadian studies in population*, 38(3-4), 23-36.
40. Perelli, B. W., Single, M., Kreyenfeld, T., Lapp, R., & Keizer, C. (2011). The Educational Gradient of Childbearing Within Cohabitation in Europe. *Population and Development Review*, 4(36), 775-801.
41. Kula, H., & Boyle, P. (2010). Peremarital cohabitation and dhvorce: Support for the trial marriage theory. *Demographic Research*, 23(31), 879-904.
42. Sardon, J. P., & Robertson, G. D. (2004). Recent Demographic Trends in the Developed Countries. *Population (English Edition)*, 2(59), 263-314.
43. Seltzer, J. A. (2000). Families Formed Outside of Marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 4(62), 1268- 1274.